

fidem, et in Sacramentis communicant sub regimine pastorum, et tales sunt sicut capilli, aut unguis, aut mali humores in corpore humano ». — Sed haec omnia infra per partes asserenda atque enucleanda sunt.

ARTICULUS TERTIUS

*An Christus sit immediatus Ecclesiae auctor,
eique verae societatis formam dederit.*

§ 1.

Exponitur status quaestionis.

422. Binas quaestiones, uti ex titulo art. liquet, simul complecti videmur; tam intimo tamen nexo simul colligantur, ut non modo iisdem rationum momentis utriusque satisfiat, sed etiam una cum altera fere confundatur. Id evidens fiet ex ipsa earum expositione.

423. Inter eos, qui negant Ecclesiam a Christo institutam, primum locum obtinent rationalistae mythici, quibus Christus non est nisi purus homo, licet pius ac sapiens; qui propterea merito habetur tamquam typus perfectionis, ad quam humana natura contendere debet. Perfectio haec exhibetur in doctrina, quam Christus annunciat; neque Ecclesia refertur ad Christum *auctorem*, nisi per doctrinam, quam profitetur, et quae a Christo est. Quomodo igitur potuerunt Christi asseclae in unum coetum coalescere, et *Ecclesiam* constituere? Studentes semper Christi doctrinae, philosophematis assueti, numero adacti, facili gressu a Christo idealiter vel ab eius doctrina, ad institutam ab eo societatem asserendam transiere. Quae de temporali gloria gentis Judaicae praenuntiata fuere ad Abraham et Jacob in Ecclesiam transtulerunt, quemadmodum a Synagoga acceperunt ideas de ritibus, regimine, ac sacerdotio. Cum vero novae huius Ecclesiae numerus et auctoritas satis excreverit, christiani in ipsam Synagogam insurrexerunt, atque eius locum occuparunt. In hac itaque hypothesi, non-

nisi saeculo secundo labente potuit Christi Ecclesia existere ac florere; sicut ad hoc tempus refertur ipsa Evangeliorum scriptio (Strauss, *La vie de Jésus, traduct. par F. Littré*, Paris, 1839., tom. I. p. 1. pag. 85.).

424. Ex principiis paulo diversis ad eamdem devenere conclusionem Sociniani (Bibliotheca FF. Polonor. tom. 1.), qui Waldenses saec. XII. sequuti, auctoritatem Apostolorum eorumque successorum in Ecclesia reiicientes, Ecclesiam definiverunt coetum hominum Deo adunatorum per fidem. Ex quo pronum erat inferre, Ecclesiam non fuisse a Christo institutam, nisi quatenus Christus doctrinam proposuit tenendam, et sua redemptione omnibus meruit fidem et iustificationem. Quam doctrinam libenter exceperunt Protestantes. Ipsi enim, statuto principio, quod Ecclesia sit coetus fidelium Deo immediate adhaerentium per fidem, adeoque invisibilis, negant, Christum separatum quemdam coetum a synagoga distinctum instituisse. Revera, aiunt, Christus synagogis intersit, ibidem sicut alibi doctrinam suam annunciat, illuc etiam convenere qui eum sequebantur. Post Christum, Apostoli minime se separarunt a Judaeorum coetibus, sed synagogam ac templum frequentarunt, atque ibi Christi doctrinam praedicarunt; donec excitata persecutione a synagoga, atque adacto numero conversorum a gentilitate, qui iugum mosaicae legis repudiabant, necesse fuit ut coetus fidelium a Judaeis separaretur. Tunc demum Apostoli, accepta norma non a Christo, sed a synagoga, ea instaurarunt, quae coetum fidelium ad veram ac distinctam societatem revocarunt (Bohemerus, *Iur. eccl. ant. d. 8. c. 2.*; Grotius, *de Imp. sum. post. c. 11.*). Hinc est, quod Salvador asseruit, Christum nihil novi mundo attulisse; nihilque proprie instituisse, quod a gente hebraica non desumpserit.

425. Ex concinna hac errorum indicatione quisque videt, tria hic esse asserenda ad veram doctrinam adaequate vindicandam: — 1) Christus ipse immediate Ecclesiam instituit — 2) eam instituit in formam verae societatis — 3) societatis quidem a synagoga distinctae. Pauca de singulis adnotanda sunt, antequam thesim statuamus.

426. *Quoad 1um*, ut Christus dicatur fundator Ecclesiae, necesse est ut ipsius fundamenta posuerit, leges praescriperit, finem ac

media ad illum assequendum proposuerit, ac diversa membra simul aliquo vinculo coniunxerit; ita ut auctoritate sua ipsi dederit robur ac virtutem. « Ille instituit aliquid, ait S. Thomas (3. p. q. 64. a. 2.), qui dat ei robur et virtutem, sicut patet de institutionibus legum ». Dicitur vero Christus *immediatus* Ecclesiae auctor, si per seipsum, et non aliis mediantibus personis, Ecclesiae instituendae veluti manum admovit: sicut hac ratione dicitur ipse *immediate* elegisse duodecim Apostolos, ipse immediate fuisse a Joanne baptizatus, etc. Notetur autem, ad id solummodo exigi, ut essentialia principia idonee ipse constituant, apte invicem disponat, et Ecclesiae sic constitutae imprimat vim et efficaciam, ut evolutione essentialium principiorum debitam amplitudinem ac facultatem adipiscatur: non autem necesse est, ut ab initio statim eiusmodi evolutio contingat. Nam, iuxta ordinarium rerum cursum, haec instantanea esse non potest; nec si ea requireretur ulla iam humana societas legitime instituta dici posset, aut ullus veri nominis fundator posset existimari. Similiter ergo disserendum est de Christo et Ecclesia. Christus enim omnia a principio ipse praeformavit, quae ad perfectam et essentialiem Ecclesiae constitutionem pertinerent, ita ut Ecclesia a principio hanc integrum absolutamque habuerit; sed haec ipsa successu temporis, nihil aucta vel immutata primigenia constitutione, evolvi debuerunt.

427. Si quis autem quaerat, quandam Christus fundavit Ecclesiam? Respondere possumus tria tempora distinguendo: Primum ante Christi mortem, quo iam quasi *concepta* erat Ecclesia: siquidem sacramenta praecipua, baptismus scilicet, Eucharistia, sacrificium pariter et sacerdotium iam erant instituta; item Apostoli electi, leges plurimae promulgatae: nondum tamen erat *nata*, quia sacramenta generatim non erant administranda, nec sacrificium celebrandum, nec Apostoli auctoritate regendi populum potiti, ideoque vigebat adhuc Synagoga. Alterum in morte Christi: tunc cum ipso expiravit Synagoga, in cuius rei signum, iuxta Patres, scissum est in duas partes templi velum: nondum tamen mortifera erat iuxta sententiam S. Augustini contra Hieronymum, sed plane mortua; Ecclesia vero proprie in lucem tunc edita est, seu vere fundata fuit. Tertium in die Pentecostes, quo Ecclesia,

iam nata quidem, sed nondum promulgata, nec iuris publici quodammodo facta, illud hoc die consecuta est, et legalis ac obligatoria evasit. Qua animadversione refelluntur M. A. de Dominis (de Rep. Christ. l. 1. c. 1. n. 23.) cavillationes, quibus adstruere contendit, quod « Ecclesia Christi revera per Apostolos fuit aedicata post Christi ascensionem ».

428. *Quoad 2um*, notari debet, plura ex argumentis, quibus ostenditur, Christum Dominum immediate Ecclesiam instituisse, simul probare, eam instituisse *ut societatem*: quare ne eadem repetere cogamur, haec duo simul complectimur. Porro, ut ex modo dictis patet, quod praecipue inficiantur adversarii, est quod Christus societatem fundavit: idque plane cohaeret cum Novatorum principio de Ecclesia *invisibili*; invisibilis enim societas inter homines exsistere nequit. Hinc Bohemerus (Ius eccles. protes. dissert. praelim.) docet, Ecclesiam externam seu visibilem esse *de institutione ecclesiastica*, quatenus non a Christo, sed ab Apostolis originem dicit; sed Ecclesiam veram, a Christo fundatam, iis omnibus coalescere, qui fide ac spiritu Christo coniuncti sunt. Ex hac invisibili cordium unione, ait, facile oritur visibilis unio ac congregatio.

429. Praestat autem ad rei intelligentiam, breviter hic recolere societatis ideam. Societas est « coniunctio plurium in communem aliquem finem suis actibus conspirantium » — vel « multitudo hominum (de societate enim inter homines agitur) ea ratione coeuntium, ut coniunctis viribus media adhibeant ad certum communemque finem assequendum ».

430. Ex qua definitione, ad rem nostram, inferre liceat — 1) societatem nonnisi ex entibus ratione aut intelligentia praeditis coalescere posse. Ea enim dumtaxat finem, prout praesertim communis est, apprehendunt atque ad illum obtinendum una cum aliis, quibuscum sociantur, actiones suas dirigunt; quae quidem in animalibus ratione destitutis locum habere nequeunt. Etsi enim ipsa in unum quandoque coeant, adeoque iunctione aliqua materiali teneantur; bonum tamen commune, cuius socii participes efficiantur, nequaquam percipiunt.

2) Elementa cuiuslibet societatis quatuor esse *Multitudinem hominum* — *Moralem eorum coniunctionem* — *Finem ad quem*

conspirant — *Media ad finem consequendum*; ex quibus multitudo hominum societatis veluti *materiam* exhibet, reliqua vero *formatam*; ita tamen, ut *Finis* sit praecipuum elementum, ratione cuius et media et sociorum coniunctio desideratur.

3) Notetur praesertim necessitas *moralis coniunctionis*; si enim homines simul alicubi existant, singuli idem bonum forte proculent; minime tamen societatem constituant; ad id namque requiritur, ut bonum illud, quatenus commune est, intendant, eidemque, prout in omnes redundare debet, conspiratione mutua operentur. Cf. Taparelli (*Saggio, etc.* nn. 301. seqq. *ediz.* 1855. *qua semper utimur*).

4) Hinc sequitur, ad societatem constituendam, necessariam esse *auctoritatem*. Nam membra societatis quae in eundem finem per multiplicita media procurandum coalescent, intellectu et voluntate praedita sunt. Hinc pro sua quique parte diversa media ad finem attingendum eligere possent. Hac vero posita mediorum ingeniorumque diversitate, deficere facile posset conspiratio socialis, in qua tamen residet societatis essentia. Necessarium est ergo societati principium quoddam intelligens, conspirantium intelligentiis eundem operandi modum praescribens, eorumdemque voluntates ad illum servandum obligare valens. Sed principium istud vim possidens obligandi voluntates liberas, dicitur auctoritas; ergo auctoritas, ab ipsa societatis essentia requiritur. C. Taparelli (*op. cit.* nn. 421. seqq.).

431. *Quoad 3um*, doctrina communis est apud Patres et Doctores, Christi Ecclesiam quadammodo exstitisse ab ipso mundi initio. S. Augustinus (*Serm. 4. al. 44. de Jacob et Isaac*) scribit: « *Ecclesiam accipite non in his solis, qui post Domini adventum et nativitatem esse cooperunt sancti; sed quotquot fuerunt sancti ad Ecclesiam ipsam pertinent* ». Et D. Thomas (3. p. q. 8. a. 3.) docet: « *Haec est differentia inter corpus hominis naturale et corpus Ecclesiae mysticum, quod membra corporis naturalis sunt omnia simul; membra autem corporis mystici non sunt omnia simul; neque quantum ad esse naturae, quia corpus Ecclesiae constituitur ex hominibus qui fuerunt a principio mundi usque ad finem ipsius* », etc.

432. Quod quidem intelligi debet, quoad *genericam essentiam*

Ecclesiae, ut aiunt; quemadmodum enim Ecclesia Dei seu *societas religiosa* est coetus hominum rite colentium verum Deum; ita *societas existens* propter merita Christi, et fidem habens in Christum, aliquo vero sensu vocatur Ecclesia christiana. Unde Ecclesia Christi eadem dicitur esse ac illa quae ante Christum exstitit, quatenus habet eumdem finem, interiorem nempe sanctitatem in hac vita et vitam aeternam in futura vita; idem habet internum principium, fidem nempe in Christum et gratiam per Christum; idem proinde habet invisibile caput, nempe Christum ipsum. Hinc S. Augustinus (*ep. 190., alia 157. ad Optatum, c. 2. n. 8.*) inquit; « *Profecto quod scriptum est, "non esse aliud nomen sub coelo in quo oporteat nos salvos fieri," ex illo tempore valet ad salvandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est genus humanum. "Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur."* Quia sicut in regno mortis, nemo sine Adam, ita et in regno vitae, nemo sine Christo ». Et (*ep. 102., alias 49. n. 12.*) ait: « *Sicut nos in eum (Christum) credimus et apud Patrem manentem, et qui in carne iam venerit; sic credebant in eum antiqui, et apud Patrem manentem, et in carne venturum. Nec quia pro temporum varietate nunc factum annuntiatur, quod tunc futurum praenuntiabatur, ideo fides ipsa variata, vel salus diversa est* » — Cf. Bergier (*V. Révélation*), ubi plura invenies Patrum testimonia.

433. Hinc non probatur nobis sententia quorundam Theologorum (*Tournely, Legrand, etc.*), qui putant Ecclesiam incipere ab Abel, et non ab Adam, cui (*Gen. III. 15.*) facta fuit prima promissio de hominis reparatione per Christum. Sed subscribimus Suaresio (*de Fide, disp. 9. sect. 2. n. 3.*) dicenti: « *Ecclesia produci incepit Adamo; et, formata Eva, proprie dici potuit Ecclesiam esse: atque adeo certum videtur in utroque, saltem post lapsum, ante generationem Cain et Abel, fuisse Ecclesiam. Haec est nunc communis opinio* ». Multos deinde refert Theologos qui sunt in eadem sententia.

434. Nec obstat — 1) quod primus omnium legitur Abel, ut aiunt, sacrificia obtulisse; exinde enim minime sequitur, primum revera illud obsequium Deo exhibuisse. Abelis potissimum sacrificia Scriptura commendat, quia cruentae eius mortis occasio

existere; at vero etiam Cain dicitur in SS. litteris sacrificia Deo offerre consueuisse: adeoque mos ille non Abeli unice proprius, sed omnibus in communi propositus antecedenter fuit. Quis autem proponere illum potuit ac debuit, nisi Adam, omnium parens et magister, qui primam reparatoris et salutis revelationem acceperat?

Nec obstant — 2) quaedam dicta Patrum, quibus videntur asservare, Ecclesiam initium habere ab Abel, sicut mala civitas a Cain. Etenim in locis, quae obiiciuntur, Patres procul dubio illis loquendi formulis protoparentes excludere nequaquam intendunt, cum saepe, ut vidimus, eos ad Ecclesiam referant; nec eam ibi quaestionem versant, quodnam nempe sit Ecclesiae exordium: silentio pressis illis Ecclesiae initii, quae obscuriora erant, eius quasi omnium primi meminerunt, qui tum saepius in Scripturis laudatur, tum sua innocentia ac cruenta morte Christum clarius expressit.

435. Quo tamen magis appropinquabat plenitudo temporis, eo etiam expressior fiebat primitiva Ecclesia. Hinc (Gen. XVII.) praecincta fuit Abrahae, eiusque posteris, quae antea non existabat, circumcisio. Ea vero, iuxta Apostolum (Rom. IV.), hunc inter caeteros finem et effectum habuit, ut populum Dei fide et caritate ipsi adhaerentem designaret; eos qui ad illum populum pertinuerent arctius invicem coniungeret; fidei denique ipsorum et expectationis messianae simul esset impressa in carne indebilis memoria, eiusdemque publica ac solemnis protestatio.

436. Per Moysen vero adhuc perfectius praeformata fuit Ecclesia. Nam fides, per frequentiora atque apertiora de Christo vaticinia, iugiter confirmata auctaque fuit: instituta fuerunt sacramenta, sacrificia, expiationes, unctiones, initiationes, quibus tum fides ipsa abundantius aleretur, tum homines in eiusdem professione efficacius continerentur. Inauguratum pariter fuit Aaronicum sacerdotium (Exod. XXVIII. 1. seqq.) constans summo sacerdote, sacerdotibus vulgaribus, atque levitis: qua profecto institutione quaedam veri nominis excitata fuit hierarchia, cui tribuebatur administratio cultus, legum interpretatio, sacrorumque dogmatum custodia.

437. At quamvis haec vera sint, si tamen consideremus *statum* et *formam* Ecclesiae post Christum, ea debet certe dici a Christo

fundata; adeoque merito ipse dixit: « aedificabo Ecclesiam meam ». Etenim, ut praecipua commemoremus — 1) *quoad ipsam fidem*, non modo ea erat prius in Christum *venturum*, nunc in Christum *qui iam advenit*; sed successu temporis, usque ad complementum christianaे revelationis, tum explicatiō facta est, tum verum incrementum accepit, ut exposuimus in tract. *de Virtutibus Infusis* (nn. 497. seqq.).

2) *Quoad vim ac efficaciam sanctificandi*, lex vetus non nisi legalem iustitiam conferebat; quod si inter Judaeos erant sancti interiori ac vera sanctitate, haec illis minime conferebatur via legis, sed vi foederis initi cum Christo, hominum mediatore ac capite: unde eamdem sanctitatem consequiti etiam sunt nonnulli inter gentes, ad quas tamen lex mosaica non pertinebat. Hinc veteris legis sacramenta erant « infirma et egena elementa », ut loquitur Apostolus (Gal. IV.), quae signum quidem erant et pignus gratiae obtainenda per Christi merita, sed illam non conferabant. Ecclesia vero Christi vim habet sanctificandi, seu tribuendi veram ac internam sanctitatem; atque ad id accepit a suo divino auctore sacramenta, quae vere sunt causa gratiae, eamque producent *ex opere operato*.

3) *Quoad regimen*, spectata eius origine, forma ac potestate, illud, quod viget in Ecclesia Christi, aliud omnino est ab eo, quod obtinuit in veteri Synagoga. Immediatus enim auctor Synagogae fuit Moyses Dei famulus (Heb. III. 5.); at regimen apostolicum immediate instituit ipse Christus Dominus; adeoque Apostoli, Ecclesiæ fundantes, nequaquam mutuati sunt normam regiminis a Synagoga, sed sequuti sunt normam, quam a Christo acceperant. Unde unicuique Ecclesiae Episcopum praefecerunt, collata illi potestate iurisdictionis, cui omnes subessent: omnesque particulares Ecclesiæ ad unitatem imperii revocarunt, eas subiiciendo uni Supremo Capiti, iuxta Christi institutionem: ita ut ex omnibus particularibus Ecclesiis unum constitueretur Christi *regnum* in terris.

4) *Quoad privilegia et praerogativas*, magna est discrepantia, inter veterem Ecclesiam, et Ecclesiam a Cristo institutam. Illa enim erat typus et adumbratio, haec antitypus, uti docet Apostolus (Heb. X.); hinc illa, iuxta Prophetarum oracula, erat in-

teritura, haec vero usque ad consummationem saeculi duratura est. Synagoga instituta fuit pro solo populo Judaico, qui proinde solus eius praepositis subdebatur; Ecclesia instituta est pro omnibus gentibus, ita ut extra illam non sit salus. Unde ad munus docendi omnes gentes in universo mundo usque ad consummationem saeculi, instructa est charismate infallibilitatis, quo deficere nunquam possit; adeoque Ecclesia christiana semper futura est columna et firmamentum veritatis.

438. Haec quidem sufficiunt pro re praesenti ad innuendum discrimen inter Ecclesiam *ante et post Christum*; nam ex iis satis intelligitur, quid proprie importet, Christum esse auctorem Ecclesiae, iuxta formam ac statum, quem nunc habet.

§ II.

Solvitur proposita quaestio.

PROP. XVIII. — *Etsi aliquo vero sensu Ecclesia christiana a mundi exordio extiterit: 1. habita tamen ratione praesentis status et formae, Christum immediatum sui Auctorem habuisse dicenda est. — 2. Cum autem Christus, qui Deus est, in formam verae societatis eam fundaverit ac instituerit, aperte sequitur, Ecclesiam, spectata ipsius origine immediata, societatem esse divinam.*

439. *Prob. prima pars.* Testimonium antiquum, perenne, universale, quod societas christiana, seu Ecclesia de sua origine deque suo Auctore reddit, quodque externorum etiam suffragio roboratur, admitti omnino debet. Atqui societas christiana seu Ecclesia constanter et universaliter asserit et asseruit, se Christum habuisse immediatum Auctorem; atque eius testimonium externorum etiam suffragio roboratur. Ergo

Prob. mai. — 1) Si, posito tali testimonio, non posset deduci Ecclesiae per Christum institutio, nullius societatis fundatio et origo posset simili methodo constabiliiri. Atqui omnes consentiunt

reliquarum societatum institutionem ac originem legitime illa methodo adstrui, et eam perpetuo usurpant — 2) Revera nullum datur de ullo humano facto plenius et constantius testimonium. Quamobrem, si nihilominus hoc reici queat, iam nullum testimonium, historia nulla ineluctabilis videri poterit; adeoque fides historica plane concidet, et in putidum scepticismum omnino prolabemur.

Prob. min.: 1) *Quoad praesens tempus*, — a) per se proditur ampla quaedam exsistens societas toto orbe diffusa, quae se christianam dicit et a Christo auctore conditam, ac catholicae Ecclesiae agnomine donatur. In ea fideles singuli propriis episcopis obtemerant: hi vero una cum suis gregibus supremo antistiti parent, seu Romano Pontifici, a quo etiam proprio in munere instituuntur, quemque quasi centrum totius suae communionis reverentur. — b) Exsistunt aliae sectae, quae mutuo inter se, et a catholica sociate quamplurimis in rebus discordant; omnes tamen invicem in eo convenient, quod scilicet Christus instituerit aliquam Ecclesiam. Hoc omnibus sanctum est et ineluctabile; immo eo ipso quod invicem disceptent, penes quos reperiatur vera Christi Ecclesia; aperi- tissime perhibent, exploratam a se haberi institutionem primitus a Christo perfectam suae Ecclesiae.

2) Si a praesenti tempore assurgimus ad saecula praecedentia, *nobis tamen propinquiora*, res est manifestissima. Loquuntur enim omnes historiae, templa, altaria, icones, successiones episcoporum ac Romanorum Pontificum; ipsa legum civilium ratio ac forma regnorum, quatenus in his manifesta relatio perspicitur ad aliquam exsistente Christianam societatem; sacrae expeditiones; et sexcenta huiusmodi.

3) Ita ulterius assurgere possumus ad antiquiore aetatem, puta *ad tria priora* saecula post Christum. Atque — a) huc faciunt scripta apologetarum christiana religionis, in quibus perpetuo christiana societas perhibetur; eaque designatur ut vera Christi Ecclesia, et ab haereticorum sectis distinguitur. Plures scriptores horum operum partim ad tertium a Christo saeculum, partim ad secundum pertinent. Ab ipso autem Apostolorum aevo non defuere qui non caeterorum a se dissidentium coetum, sed suum dixerunt coetum a Christo, veluti suam Ecclesiam, fundatum.